

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het conflict

Valkenburgh, P.

Citation

Valkenburgh, P. (1974). Het conflict. *Acta Politica*, 9: 1974(3), 253-256. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451505>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451505>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Redactie

Drs. L. P. de Bruijn, drs. R. P. van den Helm, drs. B. J. S. Hoetjes, dr. J. van Putten (secretaris), prof. dr. J. K. De Vree

Dit tijdschrift wordt uitgegeven onder auspiciën van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek op gezag van haar commissie voor de publikatie, bestaande uit prof. dr. H. Daalder, prof. H. Daudt, prof. dr. A. Hoogerwerf, prof. dr. G. Kuipers

Bijdragen

en andere mededelingen voor de redactie zende men aan de redactie-secretaris, dr. J. van Putten, p/a Sociaalwetenschappelijk Instituut van de Vrije Universiteit, Koningslaan 31 te Amsterdam Z (020/718543); de kopij dient persklaar te worden ingezonden, in drievoud en in machineschrift

Boeken ter recensie

en boekbesprekingen zende men aan de boeken-redacteur, drs. B. J. S. Hoetjes, Instituut voor Wetenschap der Politiek, Herengracht 528/530 te Amsterdam (020/5252148); terugzending van niet opgevraagde recensie-exemplaren kan niet plaatsvinden

Administratie

Voor abonnementen en advertenties richt men zich tot de uitgever, Boompers boeken- en tijdschriften-uitgeverij bv (Boom Meppel), Groenmarktstraat 1 te Meppel (05220/54306); postrekening 2756509

Acta Politica verschijnt driemaandelijks; de abonnementsprijs bedraagt f 31,50; voor instellingen f 45,—; voor studenten f 20,— (maximaal gedurende zeven achtereenvolgende jaren).

Voor het buitenland gelden aangepaste tarieven die op aanvraag te verkrijgen zijn.

Losse nummers f 13,50

Advertentietarieven: 1/1 pagina f 255,—; 1/2 pagina f 155,—; 2/3 pagina f 205,—; 1/3 pagina f 110,—.

Indien men het abonnementsgeld gireert voor een ander gelieve men op het girostrookje duidelijk naam en adres van de abonnee te vermelden, ter vermijding van dubbele incasso

Het conflict*

door P. Valkenburgh

0 Basisveronderstelling is dat sociale conflicten de drijfveer van het politieke proces vormen. Sociale conflicten wijzen op een behoefte aan of een streven naar sociale veranderingen. Deze veranderingen worden vervolgens in het politieke proces doorgevoerd, terwijl de resultaten van deze veranderingen tenslotte in het recht worden vastgelegd¹.

1 De bestaande conflicttheorie is nog maar betrekkelijk weinig ontwikkeld. Na een veelbelovende herleving van de belangstelling voor conflicttheorie op het eind van de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig, kan men zich niet aan de indruk onttrekken dat deze belangstelling weer grotendeels is verdwenen. Zelfs lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat momenteel de conflicttheorie wat op een dood spoor staat².

2 In deze inleiding zal gepoogd worden de lijn Marx-Dahrendorf-De Moor op te nemen en een stapje verder te ontwikkelen. Voor een deel zal daarbij ook het empirisch gerichte werk van Rummel ter sprake komen. Conflict wordt hierbij opgevat als een interactieproces, waarin de actors elkaars doelstreven pogen te blokkeren³.

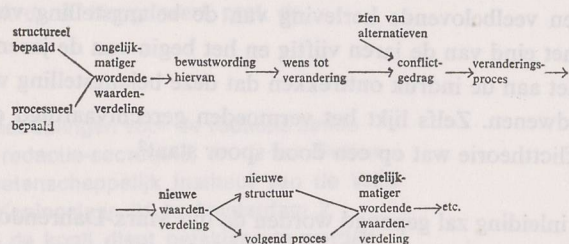
3 Een eerste moeilijkheid waarover discussie mogelijk is, betreft de vraag in hoeverre er conflicten zijn die a.h.w. per definitie zijn gegeven; conflicten die structureel in het sociale systeem ingebouwd zijn. Voor dit type conflicten is de vraag naar hun ontstaan zinloos — niet zinloos is de vraag naar hun verloop en hun oplossing⁴. Naast conflicten-per-definitie worden conflicten beschouwd die volgen op voorafgaande coöperatie. Voor dit type is de ontstaansvraag wél relevant.

* Hoofdpunten van de inleiding, gehouden op het politicologenetmaal te Helvoirt, 16.05.74.

Ten geleide

De Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek wijdde haar 'Politikologenetmaal' op 16 en 17 mei 1974 aan het thema 'Het Conflict'. In dit nummer van Acta Politica worden de bijdragen van P. Valkenburgh, J. van Putten en J. de Lange aan deze bijeenkomst gepubliceerd. In het oktobernummer van dit blad zullen enkele papers voor de sectie 'internationaal', die op ditzelfde thema betrekking hebben, worden afgedrukt. Tot dit uitstel moest worden besloten, omdat een van deze bijdragen niet tijdig voor publikatie in het julinumnummer gereed kon worden gemaakt.

4 In aansluiting op Dahrendorf en De Moor, wordt de hypothese naar voren gebracht dat ongelijkmatige positionele veranderingen van actors binnen een sociaal systeem conflictogeen werken. Posities zijn gebonden aan waardenverdelingen — vandaar dat de hypothese ook geformuleerd kan worden in termen van ongelijkmatiger wordende waardenverdelingen welke tot conflicten leiden. Een en ander kan in een eenvoudig schema worden weergegeven:

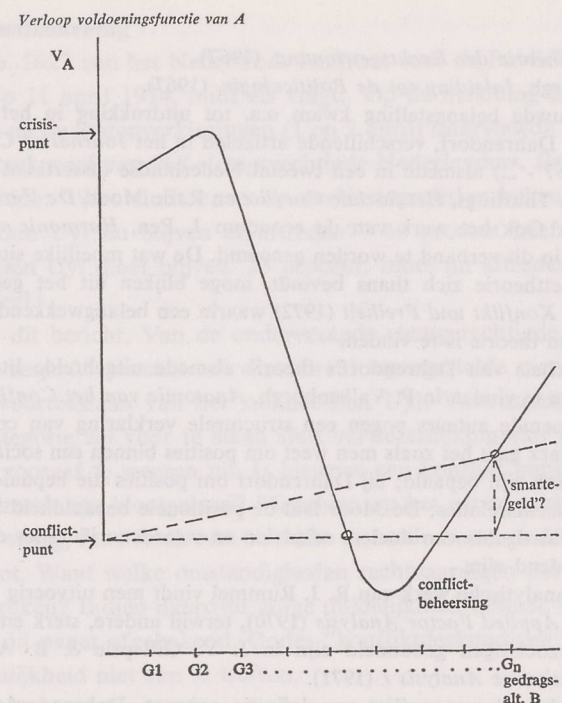

Uiteraard dient dit schema in verschillende richtingen nader geëxpliciteerd en/of aangevuld te worden. Het vormt evenwel de grondslag voor een nomologisch netwerk (De Groot)⁵.

5 Naast of liever ter aanvulling van de zojuist kort geschetste structurele benadering, kan men een tweede aanzetwijze hanteren — die welke aansluit bij Arrow, Black, Sen, Murakami, Fishburn e.a. Wij spreken van de nuts-theoretische of voldoeningstheoretische aanpak. Het gaat hierbij om een analyse van nuts- of voldoeningfuncties van actors, waarbij conflict gedefinieerd is als een punt op de voldoeningsschaal. In de grafiek op pag 255 is een en ander weergegeven.

6 Langs de x-as zijn de verschillende gedragalternatieven van actor B uitgezet — gerangschikt in de tijd. Langs de y-as de voldoeningsschaal van actor A. Elk gedragalternatief van B betekent voor A een zekere hoeveelheid voldoening. De term actor wordt in deze abstract gebruikt en kan zowel op individuele mensen, alsook op groepen, organisaties, staten of statencoalities betrekking hebben. In de laatste vier gevallen gaat het om een collectieve voldoeningsschaal. Het verloop van de getekende voldoeningsschaal kan als volgt worden geïnterpreteerd:

aanvankelijk is er een hoge mate van cooperatie tussen A en B; B's gedrag geeft A veel voldoening. Bij het gedrag g_1 gebeurt er iets waardoor er een buigpunt in A's V-functie optreedt: een crisis. Vervolgens worden de relaties ongunstiger (A's V-functie daalt) totdat de V-functie van A de conflictlijn passeert — cooperatie slaat om in conflict. Deze conflictlijn is gegeven door het conflictpunt op A's voldoeningsschaal. Verdere daling van de V-

functie betekent escalatie van het conflict. De grafiek gaat evenwel gemakshalve van conflictbeheersing uit (het tweede buigpunt wijst hierop); van onderhandelingen etc. en van herstelde cooperatie — de V-functie stijgt weer boven de conflictlijn uit. De vraag is of deze conflictlijn evenwijdig aan de x-as loopt, dan wel een stijgend verloop heeft. Voor deze laatste hypothese pleit de overweging dat herstel van cooperatie pas mogelijk is na betaling van een hoeveelheid 'smartegeld'. Over het conflictpunt op de voldoeningsschaal kunnen nog twee door ervaring ondersteunde vermoedens worden uitgesproken:

- 1 — in de internationale politiek is het conflictpunt de afgelopen decennia gedaald; men gaat minder snel tot conflictgedrag over dan voordien;
 - 2 — in de nationale politiek (Nederland) is het conflictpunt gestegen; actors, partijen zijn intoleranter geworden ten opzichte van elkaar (polarisatie).
- Uiteraard verdienen beide vermoedens nadere uitwerking en exactere formulering. Zij worden hier echter vermeld ter illustratie van het feit dat het hier geschetste nutstheoretische model primair een heuristische betekenis heeft. Men kan er gedachtenexperimenten, leidende tot hypothesen, mee verrichten.⁷

De meettheoretische problemen zijn in het voorgaande geheel buiten beschouwing gelaten.

Noten

- 1 M. Kriele, *Theorie der Rechtsgewinnung*, (1967).
P. Valkenburgh, *Inleiding tot de Politicologie*, (1967).
- 2 Deze hernieuwde belangstelling kwam o.a. tot uitdrukking in het werk van L. Coser, R. Dahrendorf, verschillende artikelen in het *Journal of Conflict Resolution* (1957 - ...) alsmede in een tweetal Nederlandse dissertaties uit die jaren. J. M. G. Thurlings, *Het Sociale Conflict* en R. de Moor, *De Verklaring van het Conflict*. Ook het werk van de econoom J. Pen, *Harmonie en Conflict* (1964) dient in dit verband te worden genoemd. De wat moeilijke situatie waarin de conflicttheorie zich thans bevindt, moge blijken uit het geschrift van Dahrendorf, *Konflikt und Freiheit* (1972) waarin een belangwekkende evaluatie van zijn eigen theorie is te vinden.
Een korte schets van Dahrendorf's theorie alsmede uitgebreide literatuurverwijzingen zijn te vinden in P. Valkenburgh, *Anatomie van het Conflict* (1969).
- 3 De hier genoemde auteurs pogen een structurele verklaring van conflicten te geven. Bij Marx gaat het zoals men weet om posities binnen een sociaal systeem die economisch zijn bepaald; bij Dahrendorf om posities die bepaald zijn door gezags- en machtsrelaties; De Moor laat de positionele bepaaldheid in het midden en spreekt slechts van doelen, middelen en waardenoriëntaties die voor de posities bepalend zijn.
Het conflictanalytische werk van R. J. Rummel vindt men uitvoerig beschreven in zijn boek *Applied Factor Analysis* (1970), terwijl andere, sterk empirisch gerichte onderzoeken gebundeld zijn in J. V. Gillepsie & B. A. Nesvold, *Macro-Quantitative Analysis I* (1971).
- 4 Bij Marx is het klassenconflict per definitie gegeven. Dahrendorf is wat onduidelijk op dit punt. Enerzijds postuleert hij in zijn conflictmodel het bestaan van fundamentele belangentegenstellingen: heersers vs overheersten. Anderzijds speelt het element van legitimiteit van de gezagsrelaties een rol, daarmee impliciet de mogelijkheid van cooperatie openlatend. Speltheoretisch zou men het eerste conflicttype kunnen aanduiden als O-som conflicten; die van het tweede type als variabele-som conflicten. Vgl. P. Valkenburgh, o.c. noot 2.
- 5 P. Valkenburgh, *Mensen in de Koude Oorlog* (1964), bevat een eerste beschouwing over deze hypothese. Een discussiepunt is voorts in hoeverre deze ongelijke veranderingen objectief te constateren zijn, dan wel een subjectieve beleving bij de desbetreffende actors vormen. In elk geval lijkt ons de uitspraak van W. J. Thomas dat 'If men define situations as real, they are real in their consequences', een verantwoord methodisch uitgangspunt ook bij conflictanalyse. W. J. Thomas, *The Child in America* (1928).
- 6 Grondgedachte is dat iedere waardenverdeling en de veranderingen daarin, aan de actors een zekere hoeveelheid nut of voldoening geven – eventueel negatieve voldoening. Aansluitingen bij de ruittheorie lijken hier mogelijk.
- 7 In de grafiek kunnen ook crisisbeheersing, conflictpreventie, escalatie, conflictbeheersing (dat is ook gedaan) en conflictoplossing aangegeven worden.

Konflikten in de Nederlandse politiek

door J. van Putten

1 Terreinafbakening

Bericht no. 1627 van het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie, uitgegeven op 11 april 1974, luidt als volgt: 'Op de maandag en dinsdag onmiddellijk na de Statenverkiezingen (1 en 2 april) interviewde het NIPO een aselekte steekproef van 968 stemgerechtigde Nederlanders. Een der gestelde vragen luidde: "Wat vindt u, nu de verkiezingsuitslag bekend is: moet de regering Den Uyl nu blijven of aftreden?" 66 procent heeft geantwoord: regering Den Uyl moet blijven. 23 procent: moet nu aftreden. 11 procent: geen oordeel.'

Tot zover dit bericht. Van de ondervraagde stemgerechtigde Nederlanders bleken 66 resp. 23 procent een diametraal tegengestelde mening te hebben over het voortbestaan van het kabinet-Den Uyl. Verwezenlijking van wat de ene categorie zei voor te staan sluit verwezenlijking van wat de andere categorie voorgaf te wensen uit. Is hiermee een konflikt binnen het Nederlandse kiezerskorps blootgelegd? Misschien op het eerste gezicht een ietwat onzinnige vraag, maar toch niet van alle theoretische en praktische relevantie ontbloot. Want welke omstandigheden rechtvaardigen het van een konflikt te spreken? Indien daarover enige duidelijkheid bestaat, is ook het terrein voor dit paper afgebakend. Onder "konfliktdeskundigen" is een dergelijke duidelijkheid niet aan te treffen.

Ter toelichting enkele citaten:

Johan Galtung: 'Ein Handlungssystem liegt dann im "Konflikt", wenn das System zwei oder mehrere unvereinbare Zielzustände vereinigt'¹.

P. Valkenburgh: 'Men zegt dat een aktor A in konflikt is met een andere aktor B, als ten gevolge van het handelen van A het voor B onmogelijk is een bepaald doel te bereiken'².

Vilhelm Aubert: 'Der Ausgangspunkt muss in einem Zustand gesucht werden, der zwischen zwei (oder mehreren) Individuen besteht, die durch deutliche Zeichen von Antagonismus gekennzeichnet sind. Der Ausdruck "Konflikt" wird hier dem Zustand der Spannung zwischen zwei Akteuren vorbehalten, unabhängig von seinem Ursprung und von seiner Beendigung'³.

H. J. van Zuthem: 'Een belangenkonflikt bestaat uit het geheel van handelingen, waarbij de een zich verzet tegen het streven van de ander, voordelen te behalen ten koste van de eerste'⁴.

Bovenstaande omschrijvingen gaan niet in alle opzichten in elkaar op. De aanwezigheid van onverenigbare doelstellingen (Galtung) behoeft bijvoorbeeld niet gepaard te gaan met spanning (Aubert) of verzet (Van Zuthem). Galtungs ruime omschrijving behoeft niet te verbazen omdat bij hem de nadruk ligt op geïnstitutionaliseerde konfliktoplossing, en als geïnstitutionaliseerde konfliktoplossingsmechanismen eenmaal gegeven zijn, ligt het voor de hand, alle kwesties die bij deze instituties terecht komen, als konflikt aan